

Anmälan mot Socialnämnden i Solna kommun; fråga om det var rätt att hålla barnsamtal inom ramen för en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § socialtjänstlagen utan att först ta upp saken med barnens vårdnadshavare

Beslutet i korthet: Inom ramen för en uppföljning enligt 11 kap. 4 a §

socialtjänstlagen beträffande två barn samtalade företrädare för nämnden med barnen utan att barnens vårdnadshavare dessförinnan hade fått information om samtalen och möjlighet att meddela sin inställning till åtgärden.

Vid en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § socialtjänstlagen får ett barn höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande (11 kap. 4 c § och 11 kap. 10 § socialtjänstlagen). JO har i flera tidigare beslut uttalat sig om möjligheten för nämnden att hålla barnsamtal inom ramen för en utredning enligt 11 kap. 1 § socialtjänstlagen utan att först samtala med barnets vårdnadshavare om saken. JO har då uttalat bl.a. följande: En allmän utgångspunkt är att vårdnadshavarnas inställning till att samtal hålls med barnet ska efterfrågas och i största möjliga mån beaktas. När nämnden kontaktar en vårdnadshavare innan ett samtal med barnet äger rum är det inte tillräckligt att enbart informera vårdnadshavaren om att samtal kommer att hållas. Nämnden ska också vid kontakten efterfråga vårdnadshavarens inställning till åtgärden. Om barnet har två vårdnadshavare, ska deras respektive inställning klargöras.

JO uttalar i det här beslutet att det saknas anledning att se annorlunda på saken när det gäller att hålla barnsamtal inom ramen för en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § socialtjänstlagen.

I sitt remissvar till JO angav nämnden bl.a. att samtalen med barnen genomfördes efter flera misslyckade försök att få kontakt med vårdnadshavaren och att det bedömdes vara nödvändigt att prata med barnen om deras situation.

I beslutet finner inte JO anledning att kritisera nämnden för att den inte tillfrågade vårdnadshavaren om hennes inställning till samtal med barnen innan samtalen ägde rum. JO understryker dock i beslutet att överväganden om varför samtal hålls utan att föräldrarna dessförinnan kontaktats ska dokumenteras.

Bakgrund och anmälan

Den 5 april 2021 inledde Socialnämnden i Solna kommun en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § socialtjänstlagen (2001:453), SoL, efter en avslutad barnutredning beträffande AA:s barn BB och CC. Företrädare för nämnden samtalade med barnen den 26 maj 2021. Därefter avslutades uppföljningen den 1 juni 2021 utan insats.

I en anmälan till JO klagade AA bl.a. på att samtalen med barnen hade genomförts utan att hon dessförinnan hade fått information om att de skulle ske. Hon förde vidare fram att hon, till följd av nämndens agerande, inte hade någon möjlighet att förbereda barnen på vad som skulle hända och att barnen mådde dåligt efter det inträffade.

Utredning

JO tog inledningsvis del av vissa handlingar från socialtjänsten. Därefter begärde JO att nämnden skulle yttra sig över vad AA hade fört fram i sin anmälan. Nämnden skulle även svara särskilt på vissa frågor.

Nämnden anförde bl.a. följande i ett remissyttrande:

1. Beslut om uppföljning enligt 11 kap 4 a § SoL fattades 2021-04-05 utifrån den fortsatt höga oron kring barnens hemsituation och då socialtjänsten inte hade lyckats få kontakt med barnen eller fått komma hem till familjen. Föräldrarna hade även erbjudits stöd i form av familjesamtal som de inte svarat på om de avsåg att ta emot.
2. Flertalet överväganden gjordes inför att ta kontakt med barnen på skolan. Innan detta hade många försök gjorts att få kontakt med barnen via föräldrarna för att få barnens bild av sin situation. Då socialtjänsten ej lyckades få till samtal i dialog med föräldrarna och då oron fortsatt var hög utifrån den inkomna orosanmälan från polisen om lägenhetsbråk, belamrad och smutsig/stökig lägenhet, togs kontakt med jurist för att bolla möjligheten att ta kontakt med barnen i skolan. Juristen ansåg att vi hade skäl att gå vidare då vi inte fick tillgång till barnen via föräldrarna. Föräldrarna hade heller inte samtyckt till samtal med barnen under tidigare utredningar år 2009 och 2014. Då vår bedömning var att vi denna gång behöver träffa och samtala med barnen bestämdes att vi behövde göra det i skolan, då vi annars inte fick tillgång till dem.
3. Diskussion hade förts med modern om att vi ansåg det nödvändigt att få till samtal med barnen och vi hade föreslagit flertalet tider både på socialkontoret och i hemmet. Vid dessa tider dök dock inte familjen upp/var inte hemma/öppnade inte dörren. Kontaktförsök gjordes med modern samma dag innan socialtjänsten avsåg att träffa barnen i skolan, men modern svarade inte i telefonen.

Efter att samtalen med barnen hade ägt rum på skolan framkom ingenting ytterligare som väckte oro varpå beslut att avsluta uppföljningen togs 2021-06-01. Barnen samtalade med socialsekreterare om sin vardag, om sina föräldrar samt om den nya lägenheten de flyttat till och utifrån det de berättade gjordes bedömningen att ny utredning ej bör inledas.

Till remissyttrandet fogade nämnden sina beslut om att inleda respektive avsluta uppföljningen i fråga om barnen.

AA kommenterade remissyttrandet.

Bedömning

JO:s granskning

AA har klagat på flera delar av nämndens handläggning. Jag begränsar mina uttalanden till omständigheten att nämnden höll samtal med BB och CC utan att först ta upp saken med AA.

Rättsliga utgångspunkter

Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet (1 kap. 1 § SoL). Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande (1 kap. 2 § SoL). Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne (3 kap. 5 § SoL).

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd från nämnden (11 kap. 1 § SoL).

När en utredning som gäller barnets behov av stöd eller skydd avslutas utan beslut om insats, får nämnden besluta om uppföljning av barnets situation (11 kap. 4 a § SoL). En sådan uppföljning får alltså göras om nämnden anser att barnet, utan att det finns sådana förhållanden som motiverar tvångsvård, har ett särskilt behov av stöd eller skydd från socialnämndens sida men samtycke till en sådan åtgärd saknas.

Vid en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § SoL får nämnden ta de kontakter som anges i 11 kap. 2 § första stycket SoL och samtala med barnet i enlighet med 11 kap. 10 § tredje stycket SoL (11 kap. 4 c § första stycket SoL). Av de nämnda bestämmelserna framgår bl.a. följande: Socialnämnden får, för bedömningen av behovet av insatser, konsultera sakkunniga samt i övrigt ta de kontakter som behövs. Ett barn får höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

När det kommer till frågan om att samtala med barn inom ramen för en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL har jag tidigare uttalat bl.a. följande (se JO 2020/21 s. 445):

Nämnden ska i varje enskilt fall omsorgsfullt överväga om det finns behov av att samtala med ett barn inom ramen för en utredning. Det finns inte någon bestämmelse om att vårdnadshavarnas inställning ska undersökas före ett sådant samtal. Av 1 kap. 1 § och 3 kap. 5 § SoL följer dock att de bör informeras om samtalet innan det genomförs (prop. 2009/10:192 s. 33).

[En] allmän utgångspunkt är att vårdnadshavarens inställning till att samtal hålls med barnet ska efterfrågas och i största möjliga mån beaktas. Frivillig medverkan och bästa möjliga samarbete med barnets vårdnadshavare är alltid att föredra och bör eftersträvas så långt det är möjligt (se t.ex. JO 2016/17 s. 514, dnr 6547-2014 och JO 2012/13 s. 288, dnr 7161-2010).

När nämnden kontaktar en vårdnadshavare innan ett samtal med ett barn äger rum är det inte tillräckligt att den enbart informerar vårdnadshavaren om att samtal kommer att hållas. Nämnden ska vid den kontakten ta reda på vårdnadshavarens inställning till åtgärden. Om barnet har två vårdnadshavare ska deras respektive inställning klargöras. Vårdnadshavarnas inställning till samtal med barnet ska alltid dokumenteras i barnets ärende.

Vid kontakten med nämnden ges vårdnadshavaren en möjlighet att bidra med information om barnet som kan vara värdefull för nämnden att känna till vid det planerade samtalet. Vårdnadshavaren kan också framföra eventuella synpunkter på formerna för samtalet. Som jag nämnt ovan ska nämnden i den mån det går beakta eventuella synpunkter från vårdnadshavarna när det gäller samtal med barnet. Det kan naturligtvis finnas situationer där en vårdnadshavare inte vill att hans eller hennes barn ska tala med nämnden. Vårdnadshavaren har dock ingen möjlighet att bestämma om samtal ska äga rum eller inte. Det är nämnden som beslutar om den saken.

Enligt min mening saknas det anledning att se annorlunda på saken när det kommer till barnsamtal som hålls inom ramen för en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § SoL.

Bedömning i det här fallet

Innan socialnämnden genomför ett barnsamtal inom ramen för en uppföljning enligt 11 kap. 4 a § SoL bör utgångspunkten vara att en vårdnadshavare inte bara ska informeras om samtalet utan också få tillfälle att klargöra sin inställning till den åtgärden.

Av handlingarna framgår att nämnden den 26 maj 2021 samtalade med BB och CC utan att dessförinnan ha informerat AA om samtalen eller ha frågat henne om hennes inställning till dem. Nämnden har i sitt remissvar framhållit att samtalen genomfördes efter flera misslyckade försök att få kontakt med barnen genom AA och att AA inte hade samtyckt till samtal med barnen i nämndens tidigare utredningar. Nämnden har också angett att den hade en oro för barnen och att den bedömde att det fanns skäl att prata med dem om deras situation.

Den möjlighet som socialtjänsten har enligt 11 kap. 10 § tredje stycket SoL motiveras av att en vårdnadshavare inte ska kunna hindra att ett sakligt motiverat samtal genomförs med barnet. Ett samtal kan vara nödvändigt för att säkerställa att socialtjänsten får ett tillräckligt underlag och därigenom goda möjligheter att ta ställning till behovet av att ingripa i det enskilda fallet och att avgöra vilka insatser som är nödvändiga (prop. 2009/10:192 s. 16 och JO 2013/14 s. 414).

Nämnden synes ha gjort bedömningen att det var nödvändigt att samtala med barnen och att det var en viktig del av uppföljningen. Det är naturligtvis möjligt att ha olika åsikter i dessa frågor. Det är dock sådana bedömningsfrågor som JO normalt inte uttalar sig om. Jag finner inte skäl att frångå den principen i det här fallet. Enligt min uppfattning saknas det skäl att kritisera nämnden för att samtalen genomfördes med AA:s barn utan att nämnden först informerade henne om dem och frågade henne om vilken inställning hon hade till åtgärden.

I de handlingar som jag har tillgång till finns inte de överväganden dokumenterade som nämnden redogjort för i sitt remissvar om behovet av att höra barnen utan att först ta upp saken med AA. Eftersom jag inte har tillgång till allt material som nämnden har om barnen, nöjer jag mig med att understryka att överväganden av det här slaget ska dokumenteras (11 kap. 5 § SoL och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd [SOSFS 2014:5] om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS). Med det sagt finner jag inte skäl att uppehålla mig ytterligare vid den saken.

Vad som i övrigt har kommit fram i ärendet ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.